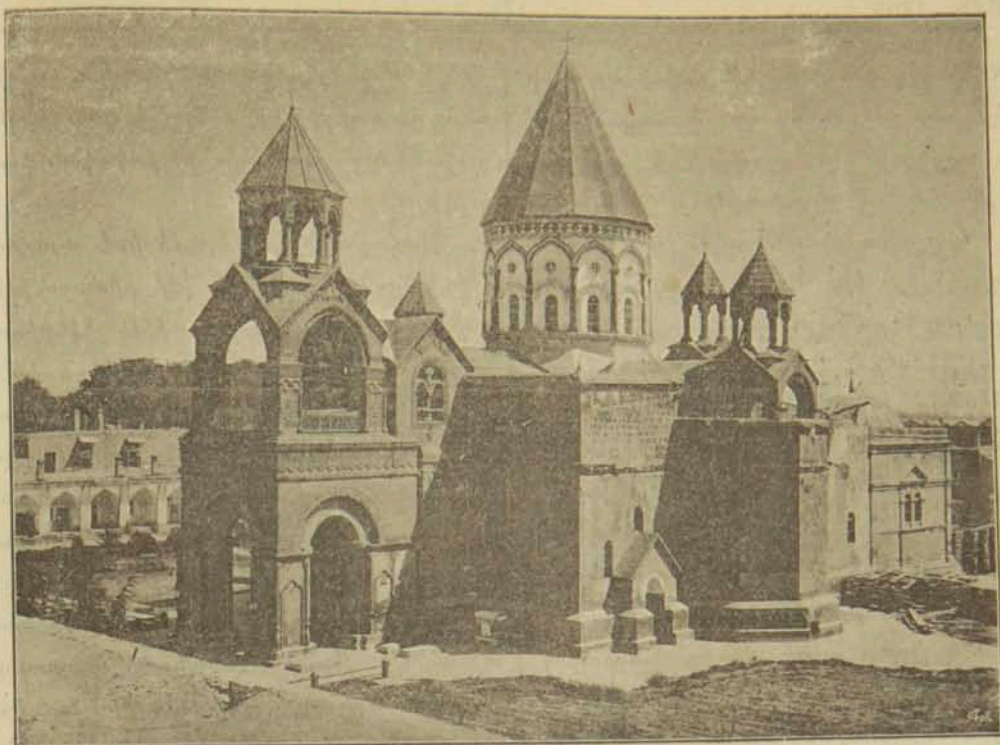

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ—ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ—ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ—ՄԱՆԿԱ-
ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԹԵԽԴ. ԻԸ. ՏԱՐԻ.

ՀԱՄԱԲ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

ՄԱՅԻՍ 1895 Թ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ—ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԿԱՏԱՐԵԱՆ, ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ.

«Ձի դուք յազատութիւն
կողեցեալ էք, եղբարք, մի-
այն զի ազատութիւնն ձեր
ոչ լինիցի ի պատճառս
մարմնոյ, այլ սիրով ծառա-
յեցէք միմեանց :»

Գաղ. Ծ. 43:

նցան առաջուայ ժամա-
նակները, ազատու-
թիւն է այժմ այդ-
պիսի բաներ էլ ո՞վ է
հարցնում. — այս և
սորա նման խօսքեր
այսօր ամէն քայլափո-

խում կարելի է լսել մեր ժողովրդի բերնից:

Եւ իրան, ինչքան փոխուել են ժամանակ-
ները, ինչքան աւելի ազատութիւն կայ այ-
ժմ, քան մի 20—30—100 տարի առաջ էր.
տղամարդն այլ ևս ահ ու դողով չէ հանդը
դուրս դալիս, ամէն մի սինկքոր թուրքի առաջ
կուչ կուչ լինում, կնիկ մարդիկ եօթը տակ
քօղով երեսը չեն ծածկում տասնեակ տարի-
ներ չխօսկան մնում, որդին հօր առաջ հլու
ծառայի պէս ձեռքերը խաչած չի կանգնում,
նորա հրամաններին սպասում, աղջիկը չի ըս-
պասում որ ծնողները օրին մէկ օրը իւր
թեւից բռնեն, առաջին պատահած մարդուն
տան. հին հին կարգերն ու սովորութիւններն
էլ ոչ ոք սուրբ սուրբ չէ պահում, առանց նո-
ցա լաւն ու վատը օգուտն ու վնասը քննե-
լու. ամէն մի տէրտէրի խօսք հալած իւրի
տեղ չէ ընդունում ճշդութեամբ կատա-
րում, ազատութիւն է ամէն տեղ ու ամէն

բանի մէջ: Բայց զուցէ ոչ մի մարդ այս նոր սերունդից՝ մեր ուսումնի առած տղաներից, մտքով չէ անցնում որ այսպիսի և սորանից շատ աւելի մեծ մի ազատութիւն աշխարհի մէջ մտաւ: Երբ առաջին անգամ ս. աւետարանի քարոզը հնչեց, երբ Պօղոս առաքեալի պէս մարդիկ քաղաքէ քաղաք, երկրէ երկիր ընկած կանչում ս. եկեղեցու յարկի տակ էին ժողովում հեթանոս ժողովուրդներին: Եկէք, «յազատութիւն կոչեցեալ էք» ազատութեամբն, որով Վրիստոս զմեզ ազատեցոյց»: Եւստեղ էլ ազատ են ամէնքը, ազատ է հրէայն օրէնքի իւրաքանչիւր տառը, փարիսեցիական մանրակրկիտ աւանդութիւնները խտաւ պահելուց, ազատ է յոյնը սրտի վերայ ծանրացող նախապաշարումներից, սանձարձակ մտքի թելադրած յուսահատական կասկածանքներից, ազատ է բոլոր աշխարհը հոգեւոր ստրկութիւնից, անշունչ տարրերին երկրպագութիւն մատուցանելուց: Եւրաքին միջոցներով, զէնքի զօրութեամբ չէր ձեռք բերուած այս ազատութիւնը: Եւր իմ ճշմարիտ աշակերտները լինէք, ասել էր Վրիստոս «ճանի՞ք զճշմարտութիւնն և ճշմարտութիւնն ազատեցէ ըզձեզ» (Յովհ. 8. 32), և նա՛ այդ ազատարար ճշմարտութիւնը աշխարհի վերայ քարոզելուց յետոյ, ուղարկեց աշխարհ ճշմարտութեան Հոգին, որ ամէն մի աշակերտի, ամէն մի ճշմարիտ քրիստոնէի սրտի մէջ բնակութիւն հաստատելով՝ պէտք է առաջնորդէր նոցա աստուծոյ օրէնքի լուծի տակ հեծող մի փարիսեցի՝ ազատ զգացին իրենց, ամէն վտանգ արհամարհելով և ամէն արգելքի յաղթելով ճշմարտութեան խօսքը աշխարհի առաջ քարոզելու, և ամէն անգամ, երբ ս. Հոգւոյ զալուստը տօնուում է ս. եկեղեցւոյ մէջ, վկայում է այս ասօնը և զգալ տալիս մեզ, թէ դեռ կենդանի է ճշմարտութեան հոգին և կարող ազատարար ճշմարտութիւնը մեզ պարզեւել, եթէ

միայն մենք Վրիստոսի ճշմարիտ աշակերտներ ենք, արամադիր ըմբռնելու և զնահատելու իսկական ճշմարտութիւնը, իսկական ազատութիւնը:

Սակայն ինչպէ՞ս երկգիմի է այս ազատութիւն խօսքը, քանի՞ թիւրիմացութեանց և դայթակղութիւնների առիթ: Վրիստոնէութիւնը մի հոգեւոր ազատութիւն էր բերել. «Օհ Տէր հոգին է, ուր հոգի Տեառն է, անդ ազատութիւն է» (Բ. Կորնթ. Գ. 17). այս պատճառով նա ոչ մի խտրութիւն չէ դրնում արտաքին կերպով ազատ կոչուածի և ստրուկի մէջ, ամէն ոք, որ ճշմարտութիւնը ծանաչել է՝ ազատ է ներքնապէս, թէկուզ նա աշխարհի վերայ ամենաստոր ծառայութեան մէջ լինի. «դի որ ի Տէր կոչեցեալ իցէ ծառայն, ազատ Տեառն է» (Բ. Կորնթ. Լ. 21). մինչդեռ ընդհակառակն՝ «ամենայն, որ առնէ ըզմեզ» ծառայ է մեղաց» (Յովհ. Ը. 34). թէկուզ նա երկրագնաի տէրն ու կառավարիչը լինի: Եւստ ամենայնիւ նոյն իսկ ազատութեան ջատագով Պօղոս առաքեալը ստիպուած էր ամբողջ կեանքում կոխ վարել այնպիսիների դէմ, որոնք իւր քարոզած հոգեւոր ազատութեան օրէնքը ամենաթիւր բացատրութիւնների առարկայ էին դարձնում: Եւստուելով մոլոխիական օրէնքի կամ հեթանոսական նախապաշարումների բռնութեան լուծից՝ մարդիկ ազատ էին համարում իրենց առ հասարակ ամէն օրէնքի, նաև բարոյական օրէնքի առաջ. երեսանց միայն ըմբռնելով քրիստոնէական ճշմարտութիւնը՝ նոքա ազատութիւնն էլ արտաքին բաների մէջ էին տեսնում՝ իրենց մարմնական ցանկութիւններին և կրքերին էին ազատութիւն տալիս. հանդէս էին դալիս մարդիկ, որոնք այլոց «ազատութիւն խոստանան և ինքեանք ապականութեանն ծառայք են» (Բ. Պետ. Բ. 19): Եւ ահա առաքեալը բարձրացնում է իւր ազգարար ձայնը. Եւստ էք զուք արդարեւ ունիք այդպիսով մի բարիք, որ անչափ բարձր պիտի զնահատէք, ասանց որի ոչ մի ինքնուրոյն, բարոյական կեանք զարգանալ չէ կարող, սիրեցէք և պինդ պահե-

յէք այդ ազատութիւնը, «միայն զի ազատութիւնն ձեր ոչ լինիցի ի պատճառս մարմնոյ, այլ սիրով ծառայեցէք միմեանց»։ Այո՛, արտաքոյ կարգի մի բան է քրիստոնէական ազատութիւնը, ճշմարիտ ազատութիւնը. նորա հետ մի նոր ծառայութիւն կապուած է անհրաժեշտարար, զի «որ ազատն կոչեցեալ է, ծառայ Քրիստոսի է»։ քրիստոնէի ազատութիւնը նորա համար է, որ մարմինը դորանից երես առնի, սանձարձակ կերպով իւր կրքերին հետամուտ լինի մեղկացնէ, ստրկացնէ հոգին. այլ նորա համար, որ ազատ լինի հոգեւորը, հոգւոյ բարձրագոյն առաքինութիւն սէրը, մարմնականն ու աշխհայինը կեանքի վսեմագոյն նպատակին ծառայեցնելով, եսական ձրգտմամբ իրարից բաժանուած, մեղքի գերի մարդոց ի մի բերելով, սիրոյ հաշտարար օրէնքի ներքոյ ազատ հոգեւոր համայնք ստեղծելով. «Քանզի ազատ էի յամենայնէ, և ամենեցուն զանձն ի ծառայութիւն կացուցի, զի զբաղումըս շահեցայց» (Ե. Կորնթ. Թ. 19)։

Իսկ այսօր. ինչպէ՞ս ենք ըմբռնում, ինչպէ՞ս դործադրում մեր թանգ գնով ձեռք բերուած ազատութիւնը։—Առաքելական հայրերից մէկը պատմում է, թէ Փրկիչը մի անգամ շարաթ օրը արտերով անցնելիս տեսնում է մի մարդու, որ օրէնքի պատուէրի հակառակ աշխատում էր, և ասում է նորան. «Եթէ գիտես ի՞նչ է քո արածը, երանելի ես այն ժամանակ. ապա թէ ոչ՝ վայ քեզ օրինազանց»։ Եթէ գիտես, որ մարդը ազատ է և պէտք է աշխատէ շարաթ օրն էլ օգտակար կերպով մի բարի նպատակի համար դործ գնել՝ արդար է արածդ. իսկ եթէ դեռ օրէնքի լուծի տակ ես և միայն քո անձնական շահի համար, կամ յանդուգն հակառակութեան հոգւով, օրէնքի պատուէրը չես կատարում՝ ամենայն պատժի արժանի պիտի համարուիս։—Ի՞նչ պէտք է պատասխանէր արդեօք մեր ներկայ սերունդը, եթէ այս նոյն հարցը իւր առաջ դրուէր։ Ազատութեան, ճշմարիտ, ներքին, հոգեւոր ազատութեան արդիւնքն է մի՞թէ, որ նա այնպէս շուտ սովոր

ընց արհամարհել հին հին կարգերն ու սովորութիւնները, նուիրական դարձած հին հին ծեսերն ու արարողութիւնները։ Ազատութեան զգացումից է մի՞թէ, որ յետին ոստիկանի մշտական առաջ դողացող, ամենաչնչին շահի համար կարողութեան տէր մէկի ոտները լիզող մարդիկ այնպիսի անլուր յանդգնութեամբ են վերաբերուում գէպի բարոյական բարձր հեղինակութիւնները, ոտի տակ տալիս ամէն սրբութիւն։ Ազատ մտքի անհրաժեշտ պահանջն է մի՞թէ, որ զրի սեն ու սպիտակը ճանաչող տղաներ հրապարակ են ելնում, զիտութեան անունով մեծարանում, լուսաւորութեան, յառաջադիմութեան ճանապարհը ցոյց տալիս, որ իրենց պատիւը ծախած, ամենքին յայտնի խաբեբաներ մրտում և անարգում են աներկիւզ ուժ կամենան. ստում և շողոքորթում են անգուսպ բերնով և զրչով, առանց կարմրելու, առանց քաշուելու հասարակաց դատաստանից։—Սօտնում է ուսումնական տարուայ վերջը, և բազմաթիւ հայ պատանիք կեանքի մի նոր շրջան ոտ պիտի կոխեն. ինչպիսի մթնոլորտ է սպասում նոցա, ինչպիսի ազատութիւն. մենք գուցէ աւելի լաւ բան նոցա ցանկանալ չենք կարող, քան բարեմայթելը, որ Արուստղէմի վերնատան յայտնուած Ղըշմարտութեան Հոգին առաջնորդէ և նոցա ամենայն ճշմարտութեամբ, բանայ նոցա աչքերը, ուղիղը սխալից, ազնիւն անարգից տարբերելու, առջև բացուած խոր անդունդը տեսնելու, ազատ պահէ նոցա կերպ կերպ նախարարարու մենքից, հոգին մթնացող մոլեռանդութիւնից, զօրավիզն և ուղեցոյց լինի փորձանքի և նեղութեան մէջ, արթուն ազդարար մոլորութեան շաւղի վերայ։—Ղշմարտութեան հետամուտ, լուսաւորութեան անունով ոգեւորուող ուսումնաճարաւ հայ մանուկների թո՛ղ կենդանի մնայ միշտ ձեր վառ սրտերում անյադ այդ տենչը, դէպի անպղտոր մի ճշմարտութիւն՝ «և ծանիջիք զճշմարտութիւնն, և ճշմարտութիւնն ազատեցէ, զձեզ»։